

Számítani lehetett a válságra

Olyan hajón ülünk amelyikről nem tudjuk, honnan indult el és hová tart

A kormányzat egymás utáni gazdaságvédelmi akcióterveivel az a fő gond, hogy soha nem derül ki, mennyire voltak eredményesek, mert utókalkuláció nem készül. Így azt sem lehet megtudni, hogy hol voltak elhibázottak az elképzelések - mondja Csaba László közgazdász akadémikus. A CEU és a Corvinus Egyetem professzora szerint a kisvállalkozók adóját azért emelik, mert a kormány az iparkamara ösztönzésére túlzottnak hiszi a „kata” kedvezményeit.

A CEU Határtalan tudás elnevezésű, tavaly novemberi rendezvényén nemtartotta kizártnak egy újabb gazdasági válság bekövetkezte. Ilyenre gondolt, mint a mostani?

Ritkán fordul elő velem is, hogy belátható időn belül megvalósul a prognózisom, pedig nem tudtam, hogy mikor következik be, mekkora lesz, és azt sem, hogy mi fogja kiváltani. Azt is csak sejtettem, hogy nagyobb lesz a legutóbbi 2008-2009-esnél. A mostani vírusjárvány lehetővé teszi a válsághoz az utolsó csepp a pohárban. Pénzügyi tekintetben már beigazolódtott a jóslatom, hiszen a vezető amerikai tőzszeindexeknél 30 százalékos meghaladó visszaesés is előfordult. Most még nem tudjuk, hogy a GDP lefutása „V” vagy „U” alakú lesz, ami korántsem mindegy. Az elemzők többsége szerint az Egyesült Államok gazdasága úgy viselkedik, mintha „V” alakú lenne a válság lefutása. De ez nem jelenti azt, hogy Magyarországon, vagy például Németországban is hasonló jelenséggel találkozunk majd. A mostani krízis véleményem szerint nem rendszerszintű válság, hanem kiigazító jellegű, ami azt jelenti, hogy sokaknak csökken eközben a vagyoni értékük, megtakarításuk, ahogy az 1930-as évek elején is előfordult.

Tanultunk az előző válságból?

Feltétlenül. A kormányok és a jegybankok most

már tudják, nem érdemes kivárni, hogy a krízis elmélyüljön, ezért megelőző jelleggel „tűzoltó” rendelkezéseket kellett hozniuk. Így tett az amerikai és a német jegybank, illetve a kormány is, amikor nagymértékű kiadásokat növelő intézkedéseket hoztak. Különösen feltűnő volt az amerikai kormányé, az állásukat elveszítettek számára kifizetett heti 600 dolláros, személyenkénti segítségnyújtással, annak érdekében, hogy a helyzet ne romoljon tovább. Ez az összeg magasabb, mint az ottani minimálbér, így nem fordulhat elő ismét olyasmi, mint ami az 1930-as években megtörtént, amikor tömegek mentek tönkre, illetve éheztek.

Milyen hatása lehet ennek a segítségnyújtásnak?

Az állam eladósodása ilyenkor jelentékeny mértékben megnő, és ennek a hatása - pénzügyi értelemben - valószínűleg nagyobb lesz, mint amilyen 2008-2009-ben volt, ezt pedig a háztartások is megérik majd. A 10-12 esztendővel ezelőttihez képest annyiban kedvezőbb most a helyzet, hogy időközben nemzetközileg a bankok már nem hitelleznek olyan felelőtlenül mint akkor, köszönhetően az azóta bevezetett szabályozásoknak. A tőke-hitel arány is jelentős mértékben javult, a fedezet nélküli tételek aránya lecsökkent.

Hogyan reagált erre a Fidesz-kormány?

Magyarországon bizonyos időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy észrevegyék, mekkora a baj. De utána már gyorsan fogadták el az intézkedéseket. Ugyanakkor a kommunikációban azóta egyfajta, ellentmondásos kettősség tapasztalható. Amíg a Magyar Nemzeti Bank hozza a legtöbb válságeny-

hítő intézkedést, addig kijelentéseiben a jövőt illetően továbbra is nagyon optimista. Eközben a Pénzügyminisztérium az erejét mutogatja, ugyanakkor a makrogazdaság egészében nem nagyon tesz jelentős lépéseket, főként a költségvetésen belüli átcsoportosításokat hajt végre, amit persze nem szabad lebecsülni. Viszont más országoktól eltérően nem tapasztalható nagy mértékű költségek. Ennek a logikája az lehet, amit egy amerikai gazdasági lap úgy fogalmazott meg, hogy „most egy olyan hajón ülünk, amelyikről nem tudjuk, hogy honnan indult el és hogy hová tart”. Abban biztosak lehetünk, hogy a rendszer nem fog szétesni, viszont azt nem sejtjük, hogy az utána szükséges helyreállítás mennyi ideig tarthat.

Mennyiben alakulhat át a világ a kilábalás után?

Túlzónak tartom azokat a véleményeket, amelyek szerint mindenki otthonról fog dolgozni, és a számítógépek veszik át a szolgáltatások szerepét is. Az átalakulás korántsem jelenti azt, hogy most jött el a robotok időszaka. Viszont fel fog gyorsulni a digitalizációs folyamat Magyarországon is. Eddig elképzelhetetlen volt, hogy az egyébként nehézkes egyetemeken előforduljon egy olyan, korábban tiltott online beszámoltatás, amelynek magam is részese voltam. A vizsgáztatók különböző országokban értékelték a hallgató teljesítményét. Ugyanakkor nem lenne célszerű egy olyan jövő sem, hogy az oktató kiadja a diákjainak az alapanyagot, és csak a záródolgozat beér-

kezése után találkoznak egymással. Véleményem szerint vissza fogunk térni - ha nem is ugyanarra az útra ahonnan elmozdultunk, de - oda, ahol a szolgáltatások meghatározóak, és ez azt eredményezi, hogy sok embernek lesz ismét munkája. De azt még nem tudhatjuk, hogy mennyi új álláshely keletkezik majd.

A magyar kormány nagy gyakorlata van a különböző mentőcsomagok összeállításában. Most is ez történt?

Ami a gazdaságvédelmi akciótervet illeti, az ilyenekben az a „szép”, hogy soha nem tudjuk, mi is lett a valódi eredménye, az utókalkulációk, elemzések rendszerint elmaradnak. Nem ismerhetjük meg, hogy valami valójában mennyibe is került. A mostani akciótervekben nagy újdonságokkal nem találkozhatunk. A kormányzat tovább vitte azt a centralizálásra törekvő irányvonalat, amely öt-hat éve már megfigyelhető. Felkészülhetünk rá, hogy mondjuk egy negyedév múlva a követke-

ző, egy újabb gazdaságvédelmi akciótervvel találkozhatunk, anélkül hogy az előzőt kiértékeltek volna: mi volt az eredménye, s milyen elképzelések nem váltak be. Például milyen következményei voltak a kórházak részleges kiürítésének, hányan haltak meg, mit eredményezett az, hogy a betegeket úgy küldték haza, hogy csak a gyógyszereszedési előírásokra hívták fel a figyelmüket. Mivel sok minden a legfelsőbb szinten dől el, ennek politikai következményei is lesznek, a lakosság a kormányzatot teszi majd felelőssé például a munkanélküliek számának hirtelen növekedéséért, vállalkozások csődbemeneteléért. Márpedig akár másfél év is eltelhet, amíg a vállalkozások már a munkahelyek bővítésében gondolkodhatnak, ami nem a kormányzat hatásköre.

Mi a véleménye a kormány alapfilozófiáját jelentő munka alapú társadalomról?

Segélyre is szükség van. Véleményem szerint az álláskeresői járadékokra való jogosultság időtartamát háromról kilenc hónapra kellett volna felemelni, tekintettel arra, hogy most nehezebb elhelyezkedni, mint korábban. Amikor feszesebb volt a munkaerőpiac, akkor a rövidebb járadékfizetési időnek még volt létjogosultsága, mert a munkaerőhiány időszakában arra készítette az embereket, hogy minél hamarabb munkába

álljanak. Azt, hogy mennyi új munkahely keletkezzen, a kormány csak az állami vállalatoknál tudja befolyásolni, legfeljebb az átképzések megszervezésében lehet aktív. Az állásteremtésről sokkal szerényebben kell kellett volna kommunikálni, ez még számos kellemetlenséget okozhat a kormánynak. A ténylegesen állásukat veszítették létszáma 300 ezerre is felmehet, amit a munkanélküliségi statisztikák nem tükröznek. A kormány számára kedvező volt, hogy az elmúlt 10 esztendőben mintegy egymillió új munkahely keletkezett, a bérek hat esztendőn át két számjegyű százalékkal növekedtek, de ez az időszak véget ért, a számára kedvezőtlen kommunikáció miatt viszont a bekövetkező változásért a kormányzat már nem tud hová mutogatni. Pedig helyes döntés volt, hogy az emberi életet a gazdasági érdekek elé helyezték.

A kormány, amely szereti a nemzeti konzultációkat, a munka világának szereplőivel már kevésbé áll szóba a mostani nehéz időkben.

Az elmúlt években létrejött egy konzervatívokból álló felelős értelmiségi csoport Pálincás József volt akadémiai elnök, az Orbán-kormány egykori minisztere vezetésével, ennek én is tagja voltam. A csoport - a többi között - azt a célt tűzte ki maga elé, hogy az ország ügyeiről nyugodtan, tiszteletteljesen, másokat meghallgatva beszéljen. Ez azonban „füstbe ment” tervvé vált. A munkavállalókat például a kormány nem tekinti egyenlő tárgyalási

pozícióban lévőnek. Nem ismerték fel a párbeszéd jelentőségét a konfrontációval szemben. A kormányzat csak akkor érzi jól magát, ha - a sportból vett hasonlattal élve - egész pályás letámadást hajthat végre. Ez a magatartás jelentős mértékben rombolja a „társadalmi kötőszövetet”, megnehezíti a melléfogások barátságos légkörben történő megvitatását, és megakadályozza a tévedés beismerését, ha valami nem sikerült, annak kimondását, hogy tévedtem. Pedig egy ilyen vallozás a pozíciójukat is erősíthetné. Ehelyett a bármit megtehetünk analógiájára a rendkívüli helyzetről szóló törvény visszavonása után - az országos tisztí-

főorvosra hivatkozva - a kormányfő maga döntheti el, mit szabályoz rendelkezésben és mit visz az ország háza elé.

Amíg a kisvállalkozások a válság hatására nehéz helyzetbe kerültek, addig a kedvezményes adózásukat megszüntették. Vajon miért most?

A kata adózás olyan alacsony közterhet enged meg, ami - a kormány véleménye szerint - a jóléti rendszer működését veszélyezteti, miközben a 400 ezer katás az adója felemelése ellen tiltakozik. Közismert, hogy a kormányzat a vállalkozói adózás körében időről időre kitalál valamit, majd visszavonja, mert rájönnek, hogy túl messzire szaladtak. A Pénzügyminisztérium a közteherviselésre hivatkozva most éppen úgy gondolja, hogy a válságtól függetlenül szigorítja a terheket, ennek jegyében vonják meg a kedvezményes adózás lehetőségét. A kormányt nem konzekvens gondolkodás jellemzi, a valódi gazdaságstratégiai döntéseket sem ennek jegyében hozzák meg. / **Bonta Miklós**

Mivel sok minden a legfelsőbb szinten dől el, ennek politikai következményei is lesznek, a lakosság a kormányzatot teszi majd felelőssé.